RETALLOS DA MEMORIA
Asociación Memoria Histórica Democrática.

Coordinadores: Enrique Barrera Beitia e Bruno González Mauriz.

1ª Edición: Xuño do 2007.
Edita: EQUONA DESEÑO EDITORIAL, S.L.

Material Fotográfico: Memoria Histórica Democrática.

EQUONA DESEÑO EDITORIAL, S.L.
C/ Mugardos nº30 entrechán drta.
981 38 00 00
www.equona.com

Depósito Legal:
ISBN: 978-84-935882-0-5

Vicente Peña Terrasa, a súa filla Antía Peña Díaz e a súa muller Mª Pilar Díaz Rascado.

O meu nome é Antía e cheguei ao mundo coa República, na primavera do ano 1931. Dicíase entón que os nenos e nenas seriamos os que cambiaríamos a mentalidade do pobo a través da escola.

Meus pais, Mª Pilar Díaz Rascado e Vicente Peña Terrassa, (1) eran unha parella nova, namorada e amante dos fillos. Fixéronme feliz durante catro anos. El levábamos de excursión polas montañas cercanas, dándonos clase de botánica e mineraloxía, ao tempo de facernos exercitar o noso corpo. Ela ensinábanos cancións, xogos , adiviñas, contos…

Cando tiña cinco anos a Dereita deu o Golpe de Estado. No barco onde traballaba meu pai, como militar republicano, propuxéronlle que se se puña de parte dos sublevados ascendíano inmediatamente a oficial. Contestoulles que non

era ningún traidor a si mesmo, entón mandárono preso ao barco Plus Ultra, habilitado como prisión militar.

Todos os días sacábanos á cuberta a dar berros de "Viva Franco!" e "Arriba España!". As mulleres dos presos, sabedoras diso, pedíronlle ao patrón da lancha que comunicaba as bandas da ría que as achegase ata alí, para ver se seguían con vida. Meus pais tiñan unha contraseña, el levantaba un pano tres veces e ela subía un fillo outras tres. Aquel día mamá levoume a min. Eu contentísima na crenza que ía ver a papá e foi cando coñecín o pánico por primeira vez:

A lancha ía ao tope de mulleres. Oíanse berros no buque, mais non se distinguían as caras dos homes. Elas pedíronlle ao patrón que, por favor, se achegase máis. Cando os militares se percataron comezaron a berrar " Esa lancha, que se retire ou disparamos!". O patrón, pálido, púxose nervoso, quixo dar a volta e case choca co buque. Os ruídos foron enxordecedores, algúns queríanse botar pola borda. Eu oín "Adeus Finiña que nos matan!" Cos berros e canonazos e a lancha que estivo a piques de emborcar… metinme debaixo da faldra do vestido da miña nai e non sei como cheguei a casa, borróuseme da memoria.

Sei que meu pai estivo detido cinco meses. Aos seus compañeiros fusiláronos diante del. Eles berraban : "Xa nos vingarás, Peña!" e papá, que non sei como se librou, prometeu vingalos.

Mudámonos de piso. Fomos vivir a Canido, nunha casa cun anaco de horta onde papá plantaba hortalizas. Pero a guerra seguía. Á noite, pasaban os camións pola nosa rúa, cheos de homes para matalos no cemiterio, que daba á parte de atrás da nosa casa. A mamá, que estaba enferma, faltáballe o aire e afogaba. Houbo que ir pedir un permiso especial para abrir unha ventá, pois estaba prohibido ter aberto, por

se alguén escapaba do camión e se metía dentro das casas.

A situación fíxose tan insoportable que papá nos levou a vivir a Narón, a ver se estando lonxe mamá se recuperaba. Eu comecei ir á escola e foi un achado tan grandioso descubrir que coas letras se podían formar as palabras da fala! E non digamos dos números! Decateime que estaban en todas partes. Ía mercar ovos ou pementos e contabamos por ducias ou por centos. Na tenda a báscula tiña números e o medidor do aceite o mesmo. Se calcetaba, para darlle forma ás pezas, todo era aumentar ou minguar. Quixen nomear todos os números ata o final, entón dixéronme que non podería pois eran infinitos. Aquilo deixoume máis abraiada e quedeime con eles para sempre.

Pero se a clase era un pracer, cando volvía a casa un ambiente triste notaba nos meus pais. Eles, que sempre traballaban cantando, papá no seu idioma mallorquín e mamá en galego, agora falaban baixiño e cando me achegaba, calaban ou cambiaban de tema. Non preguntaba, xa sabía a contestación: as nenas non se meten na conversación dos maiores.

Na rúa víase moita xente enloitada. E palabras de morte, tortura, fusilados, escapados, presos, presas... oíanse. No ano 39, papá foi destinado a Barcelona, aló estivo catro anos. Chegou a vitoria dos golpistas e, con ela, os tremebundos anos de fame e miseria. A fame era tan negra que se un neniño, da man da súa nai, ía pola rúa comendo un anaco de pan, viña outro neno, pequeño coma el, roubáballe o pan e escapaba a todo correr. A roupa, ao lavala, tiñámola que vixiar mentres secaba, para que non a roubaran.

En vez de ir xogar, o irmán que me segue e mais eu, iamos ao monte por leña, pero estaban tan esgotados que só a nosa paciencia ía collendo unha poliña por aquí, unha casca, un anaco de piña vella e así enchiamos a cesta, que non po-

diamos mover e arrastrándoa, un tirando por diante e outro puxando por detrás, chegabamos ao patio da casa.

As frieiras nas mans e nos pés eran moi dolorosas, pero a fame canina, cando estás a pasar a crianza, non che deixa pensar máis que en comida. En Narón non había pan da ración, dicían que era porque puxeran o concello de "primeira", que non sei como se medía iso. Pero unha vez correuse a voz de que ían dar pan. A miña irmá maior, que tiña anemia perniciosa, botou todo o día de pé, sen comer nin beber e trouxo un bolo como de un quilo, tan amargo que nin coa fame podiamolo tragar. Anos máis tarde oínlle a un home contar que viu unha montaña de fariña que se movía, estaba chea de vermes, e todo aquilo comeuse en Narón. "O pan da ración!" pensei.

Lembro un entroido, na casa non había chisco de comida e mamá foi pedir axuda a unha tía nosa. Deulle unha ola grande mediada co líquido de facer lacón con grelos. No tranvía non había sitio e quedou na plataforma pousando a ola no chan. Subiu máis xente e tamén a Garda Civil. A mamá veulle un ataque forte de tose, se cadra pola debilidade, e un home púxose a berrar que non había dereito "así é como se collen as enfermidades". Ela, avergoñada, calou. Tampouco podía falar. O peor foi que co vaivén e as freadas, o líquido manchou a capa a un dos gardas. Asustada, baixou do tranvía facendo o camiño a pé. Aquela noite quentou o caldo, botoulle unha presa de fariña e, aínda que nunca me gustaron as papas pegas, naquelas atopaba anaquiños de grelos ou de patacas e ás veces febriñas de carne que daba gloria.

Eu tiña unha amiguiña moi boa, dábame xenio estar con ela. Sempre viña á miña procura, pero, un día adianteime achegándome ata a súa vivenda a chamala. Sentín un neno chorar a berros pedindo pan, unha e outra vez. Nisto, oín un

forte golpe e asusteime. Cando saíu a miña amiga, pregunteille que pasara e, apartándonos un pouco da casa, contoume o seu segredo: "O que berraba é meu irmán e coa rabecha caeu da cama pois está cego e impedido. Pedía pan e non o temos. En tres días só comemos un arenque". A súa confesión impresionoume de tal maneira que se me dobraron as pernas. Despois de certo tempo a pobriña morreu de meninxite.

Papá volveu destinado a Ferrol e trouxo a ledicia con el. Había carencias na casa, pero non fame.

Para min ir a clase era unha felicidade. Saber o porqué de todas as cousas atraíame. Se me deixaran, estaría sempre escoitando ao mestre, especialmente cando nos sacaba ao encerado para explicarnos matemáticas. Pero un mal día, caeume a alma aos pés. Demos a clase coma sempre e xa a piques de saír o profesor di: "Os que ides estudar o bacharelato ou prepararvos para o estaleiro, podedes vir a clase, os que non, non tedes que volver, xa sabedes o suficiente". Eu non estaba nesas dúas situacións. Fiquei como se me golpeasen. Como que xa sei de abondo? Quédame tanto por aprender! Porque me bota así da clase? Quero estudar e non me deixa!. Ao contalo na casa, mamá miroume comprensiva, papá díxome que non me preocupara, que a situación ía dar volta axiña e xa todos poderiamos estudar sen distincións. Vin como as compañeiras seguían. Endexamais me repuxen daquel golpe. Dende entón, a sacar auga do pozo, varrer, fregar, pasar o ferro á roupa, coser…

Mamá trouxo ao mundo dous fillos máis. Papá seguía coa súa loita, aínda que daquela eu non o sabía. Non obstante penso que algunha vez fixen de enlace sen decatarme. Lembro, por exemplo, un caso moi emotivo para min. Non sei que anos tería, dende logo era unha nena. Collida pola man de papá, entramos dende a praza de Amboaxe pola rúa Ma-

ría e díxome que iamos pasar por diante dunha casa, que me fixara como era, de que cor estaba pintada. El non ía mirar, pero logo tiña que explicarllo e dicirlle o número. Tomeino como un xogo ou se cadra, papá quería saber o lista que era, quedando satisfeito da miña observación e dicíndome que non o esquecera, porque ao día seguinte ía mandarme a un recado a esa casa.

Así foi, meteume no peto, ben ao fondo, unha folla de papel dobrada, pedíndome que non metera a man, nin o lera, non parara nalgún escaparate e cando baixase do tranvía, fose a todo correr entregalo naquela casa, preguntando por D. Carlos Allegue (2). Así o fixen, chamei á porta e abreuna un home sorrinte que me mandou pasar a unha sala onde coñecín a súa dona e fillos. Pareceume unha familia do máis encantadora, os nenos guapos e ben educados. Estaba leda con eles, contestando ás preguntas que me facían. Pero lembrei que papá estaría impaciente pola miña volta e despedinme deles. Fuxín cara a casa todo o rápido que me daban as pernas.

Andando o tempo, un aciago día, entéirome que numerosos axentes de policia, rodeando da mazá da rúa María e por riba dos tellados, chamaron a casa do profesor Allegue (que polo visto fuxira ao monte e voltou para esconderse no seu fogar). Abriu o fillo maior e, ao velos, púxose diante do pai. Os axentes matáronos, primeiro a el e logo ao pai, á nai déralle un ataque ao corazón e quedou só o fillo máis novo que o levaron de Ferrol uns familiares. Endexamais esquecerei ese drama.

Un día atopeime con papá na rúa, falando cun mozo alto e forte. Achegueime para darlle un bico. Papá dixo "esta é a miña filla". O mozo miroume sorrindo e estendeu a man cara a min dicindo "moito gusto". Eu deille a man e no choque

sentín felicidade, a primeira vez que me trataban por un igual, non como unha nena. Non volvín ver a aquel mozo pero nunca o esquecín, chamábase Segundo Vilaboi e co tempo souben que os franquistas o mataran a garrote vil.(3)

Cando tiña catorce anos, unha carie nunha moa traíame polo camiño da amargura, quixen ir quitala. Papá dixo que dentro de dous días iamos ir ao dentista para empastala. Ao día seguinte chegou a casa desacougado: tiña que fuxir ao monte, pronto virían por el (4). Despediuse de todos nós, dándonos ordes e consellos a cada un, bicounos, colleu unha tableta de chocolate e unhas galletas, unha muda limpa e marchou apresurado. Mamá rapidamente queimou papeis e fotos del.

Á mañá seguinte policias de paisano rodearon a casa por diante e por detrás. Chamaron preguntando preguntando por el. Mamá díxolles que fora coller o tren para Betanzos na procura de víveres. Rexistraron como loucos a casa, remexendo roupas, libros, camas, armarios, lacenas, faiado e veña a facer preguntas e máis preguntas. A meniña púxose a berrar. Un deles díxolle á nosa nai que a fixera calar. "Téñolle que dar o peito". El asentiu. Mamá colleuna e sentouse. Instintivamente os sete fillos rodeamola (non sei se para protexela ou para ser protexidos). A maior tiña quince anos, a pequerrechiña tres meses. Sen compasión , uns e outros volvían á carga, facendo preguntas. Cando cansaron, marcharon, pero a casa seguíu vixiada toda a noite. Dende entón, tódolos días, a calquera hora, presentabánse a rexistrar e preguntar, cando a Policia, cando a Garda Civil.

A min, nin o desgusto, nin o medo, quitoume a dor de moa. Tanto rabeei e pedichei ir quitala, que mamá me deu os cartos para a extracción. Fun rapidamente coller o tranvía para chegar a tempo á consulta. Preguntei ao practicante can-

to me custaba sacar a moa e respostou “Dúas pesetas e tres máis a inxección”. Rapidamente botei contas e non me chegaba para pagar logo a viaxe de volta e non quería facer cinco quilómetros a pé, se cadra sangrando. Sen pensalo dixen “Sen inxección”. El suxeitou a moa, retorceuma e tirou canto puido. Sentín como se con ela me arrincasen os ollos e os miolos. Grosos lagrimóns esvaraban polas meixelas. Dende ese día comprendín o que debía ser a tortura e unha angustia apoderouse de min ao pensar que a papá o podían coller e torturar.

Pasou unha tempada. Mamá, tan fermosa e repoluda, quedou nos ósos en pouco tempo. A meniña choraba decontino, mamá, sen leite que lle dar, choraba tamén.

Nisto chegou unha carta de papá. No remite poñía “nun lugar de Galiza”. Mamá, nervosa e emocionada, leuna dúas veces, nós todos caladiños como na misa. Volveuna a ler, cando acabou, leunos a parte onde se dirixía aos fillos. Bicouna, mollándoa coas bágoas e botouna ao lume, mirando como se queimaba. Papá debeulle dar instrucións para saír do paso, pois naqueles días foron desaparecendo os traxes del de militar, o sabre, xemelgos, libros, etc.

Pero os tres maiores sabiamos que tiñamos que ir traballar axiña. Oín dicir a unha veciña que na telleira collían xente e fun proporlle a mamá ir alí, meu irmán e mais eu. Quedaba lonxe, habería que saír con noite e por corredoiras. Mamá non me deixou, a el si, eu levaríalle o xantar a mediodía, así foi. Cando cheguei, vin a meu irmán sucio, carrexando un cesto con barro enriba do ombreiro. Pousouno e sentou a comer unhas patacas cocidas sen máis, e por riba chegaron case frías, iso que fun correndo. Foron días aciagos, menos mal que ao cumprir os catorce anos entrou a traballar no taller de carpintería de Perlío.

A min empregáronme en “Obras Civiles”, a coser sacos de arpilleira, onde se embalaba o cemento. Alí botei tres anos (sen adolescencia) nun traballo sucio e insán. Ás veces os sacos mollábanse e facíase co cemento unha pasta dura que había que sacudir para pecealos, enchéndoche de po ollos e cara, pois a cabeza tapabámola cun pano e o corpo cun longo mandilón de dril. Non sei se polo cemento ou pola idade, a cara enchéuseme de acné e os ollos tíñaos enfermos. Agora que tanto se fala do ácido bórico, lembro que o oculista receitoume un preparado de ácido bórico a saturación para limpar os ollos e poder abrir as pálpebras.

Eu durmía na mesma cama coa miña nai, ás seis despertábame e dábame co cóbado. Entón eu collía un algodón de enriba da mesiña de noite, ás apalpadas, mollábao no líquido e con el despegaba as costras, lavábame, vestíame correndo e a coller o tranvía.

Moitas veces viña tan cheo o tranvía que só cabía no estribo, ata que na vindeira parada alguén empurrábame á forza para dentro. Era a única muller en medio dos homes, ben, muller é un dicir, era unha nena que estaba saíndo da infancia. Algunhas veces, un home dicíame “neniña pasa para aquí”. Agradecíalle a consideración, pero axiña decatábame que o facía para aproveitarse frotándose contra min. Cando o fichaba, escapábame del, fiábame doutro e era igual. Comprendín por qué mamá non quixo que fora traballar á telleira.

Agora era miña irmá de doce anos, quen me traía o xantar a min. Comía dentro dun portal e, naturalmente, patacas, mais tiñan sustancia. Mamá dourábaas con allo na tixola, pasábaas á pota cun pouco de auga e un chisco de viño branco, deixábao reducir e sabíame ben, aínda que non quedaba satisfeita.

Papá andou fuxido polos montes galegos tres anos.

A súa vida foi dura, a nosa tamén. Mamaíña levou a peor parte, apenas durmía, xa fose cavilando qué nos ía dar de comer ou aturando a invasión da casa pola Garda Civil, que chegaba a calquera hora e remexíano todo.

Un día unha miña irmanciña estaba na cama con anxinas e unha febre altísima, nisto chegaron eles berrando con mirada de odio, preguntando por papá. Viron a nena na cama e fixérona levantar. A enfermiña non se tiña en pé, eu agarreina e tremía coma ela. Desfixeron toda a cama, tiraron o colchón, eu tapeina cun cobertor. Mamá quixo facer a cama e un dos gardas, sentándose xunto o escritorio de papá, chamouna para preguntarlle cantos fillos tiña, cando naceran… logo pedíronlle un retrato recente de papá . Ela díxolles que non o tiña, só a foto de voda. Eles, fustrados, marcharon batendo as portas. Mamá, botando chispas contra eles, fixo a cama. A nena tivo unha hemorraxia polo nariz, manchando dúas toallas. Foi tremebundo, dende entón, cada vez que vía un garda, á pobriña descompoñíaselle o ventre.

Ás veces viña algún policía de paisano facéndose pasar por amigo de papá, dicindo que podía axudalo a marchar para Francia, ou viña outro traendo diñeiro para que mamá llo pasase a papá. Ela, non sei se un sexto sentido a guiaba ou tiña algún contrasinal secreto con papá, o caso é que ningunha vez caeu na trampa que lle tendían.

Outra vez chegaron pola porta do patio, golpeándoa. Mamá abriu e encanonárona coa pistola dicindo:

- Onde está o seu marido?

- Non o sei. - respondeu ela.

- Sabe o que fixo esta noite?

- Como vou sabelo?

- Matou dous homes. (5)

Percorreron todas as habitacións, logo fixérona ir ao faiado, levándoa diante deles coa pistola cravada nas costas: “Suba!” “Abra ese baúl!”. Os filliños embaixo, mortos de medo, sabían que non estaba o papá, mais tremiamos que lle disparasen a ela.

No baixo da casa había unha barbaría. O barbeiro, un veciño antes amigo, fíxose confidente da Policia (non sei se por medo ou por convición) o caso é que, con calquera pretexto, viña por casa, “Pódese pasar?” e xa estaba dentro ollando por todas as partes. Mamá, avisada, foi cortando, mais el mercou un can para saber se meu pai viña pola noite.

E si, a papá non o arredaba nada nin ninguén de ir ver os seus nenos e a súa dona. Eu marabillábame. Chegaba como por arte de maxia, aínda que os perigos a sortear deberon ser terroríficos. Unha vez, estivo escondido no retrete dun veciño media noite. Cada vez que intentaba saír, daba en ladrar o can e o barbeiro saía mirar quen era, ata que, canso de ir e vir, durmeuse e papá aproveitou subindo a gatas as escaleiras do patio.

A emoción máis fermosa era ver a papá na casa, rodeado da familia, chamándonos polo diminutivo cariñoso que nos puxera e ao mesmo tempo tratándonos como persoas responsabeis.

Iso si, a maxia aparecía e desaparecía sen que eu me decatara. Ía durmir e cando espertaba atopaba o baleiro, apoderándose de min un pesadume infindo.

Un día, cando tiña eu dezasete, saíndo do traballo, un veciño noso, achegouse ao meu lado, como quen non quere a cousa e díxome:

-Teño que dicirche algo, por favor, disimula, non me comprometas.- Eu púxenme tensa.

- Que ocorre?

- Colleron ao teu pai!

- Vivo?.- Inquirín con pánico.

- Matárono!. - Dixo e adiantou o paso por medo á miña reacción. (6)

El non podía imaxinar o aplastante peso que acababa de quitarme de enriba. Ninguén comprendería que eu preferiría ver o meu pai morto a que o colleran vivo e o someteran a tortura. Sabía que por moi insoportábel que fose o martirio endexamais confesaría os nomes dos seus compañeiros nin onde se agochaban. Mais unha vez que souben que non había tal perigo, pensei na morte e na perda que significaba quedar sen pai para sempre. Un berro quixo saír mais un nó na gorxa contívoo. Acelerei o paso e cando saín pola porta, botei a correr, apoieime nun banco do Cantón e rompín a chorar desconsoladamente. Sentín que me agarraban e abrazaban. Era a miña irmá e mais a miña curmá que estaban a esperarme noutro lado da porta, chamaran por min, pero eu nin me decatei.

Chorando e suspirando en medio das dúas, fun cara a casa. Lembro que no tranvía oía alegres conversas e risos e eu non podía comprender aquilo, se, morto meu pai, acabárase o mundo.

Xa todos os compoñentes da familia na casa, fixemos unha piña, desfeitos en bágoas, ata quedar exánimes. Ninguén nos avisou da morte, nin nos devolveron as súas pertenzas, enterámonos polo xornal que puña: "Cinco bandoleiros mortos en Zas". Chama antes que te chamen, bandoleiro meu pai?

Un home xusto que loitou polos dereitos humanos e a liberdade de todos ata perder familia, traballo e o ben máis preciado que temos, a vida! e a unha idade temperá.

Enterrárono nunha fosa común sen identificación (7). Mamaíña loitou con toda a súa alma para criar os fillos, pero un cancro primeiro e despois unha enfermidade do corazón, levouna cando todos nós tanto a necesitabamos.

Eu casei e tiven catro fillos, bos e traballadores, dos cales me sinto orgullosa, pero non puideron coñecer aos avós.

Endexamais esquecerei, no que me queda de vida, as que nos fixeron pasar os golpistas. Encheron España de viúvas e orfos. Nunca se arrepentiron, nin pediron perdón ás vítimas. Fóronse de "rositas". O peor é que pensan que España é deles e, se lles peta, vólveno facer.

(1) Mª Pilar Díaz Rascado, 1906-1957, nada na Graña. A súa nai morreu a consecuencia do parto, o seu pai volveu casar, sendo ela criada polos seus avós. Aprendeu a coser da man dunhas costureiras veciñas súas e realizou labores de lavandeira. De rapaza colaborou no teatro afeccionado que se realizaba na vila, representando varias obras no antigo teatro da Graña. Coñeceu ao seu home, militar de profesión, cando estaba destinado na base da Graña. Casou aos 21 anos e tivo sete fillas e fillos. Na súa educación transmitiulles unha rica tradición oral de contos populares e marabillosos así como diversas historias da vida real.

Vicente Peña Terrassa,1904-1949, de orixe mallorquina. Foi condestable da Mariña Republicana. Fontes orais afirman que, en outubro de1934, xunto con Venancio Pérez, bloqueou os sistemas de tiro do seu buque e tirou os cadeados ao mar. A acción pretendía

impedir que se disparase contra os mineiros asturianos. A raíz do golpe fascista está a piques de ser fusilado e máis tarde obrigado a facer a guerra no bando fascista. Na posguerra afiliase ao P.C.E. colaborando con "Socorro Vermello". Fuxido ao monte, forma parte da guerrilla ata a súa morte en enfrontamento armado coa Garda Civil.

(2) Carlos Allegue Caruncho que ten que fuxir pola súa implicación en "Socorro Vermello"e afiliación ao P.C.E., posteriormente volve a casa onde vive oculto ata a súa morte a mans da policia.

(3) Segundo Vilaboi Fernández. Ferrolán afiliado ao P.C.E. Traballaba na Bazán. Participou na folga do aceite. Posteriormente foi guerrilleiro e xefe da IV agrupación. Detido o 26 de maio de 1947 e executado en decembro do mesmo ano.

(4) Alertado da súa posible detención a raíz da caída do 30 de xaneiro do 46, ten que fuxir pasando a formar parte da guerrilla.

(5) Quen a interrogaba era o tenente Torres. Os homes a quen se refire, levaronos a presencia do crego do Couto, Xosé Cazón, para que certificase que foran os guerrilleiros os culpábeis das súas mortes e que non lle botasen a culpa a ningunha outra persoa.

(6) Nesa época estaba realizando accións na zona de Negreira. Unha denuncia sorprendeu ao grupo que estaba agachado na casa de Madalena Teiga, entáblase un tiroteo e conseguen fuxir da casa mais son rodeados en campo aberto. Unha versión di que acabaron baixo os disparos da Garda Civil, outra di que se mataron entre eles para evitar seren torturados.

(7) Os corpos das dúas mulleres do grupo, unha guerrilleira e outra enlace, leváronos familiares seus a enterrar. Os outros tres guerrilleiros están nun lugar non identificado do campo que rodea a igrexia parroquial de Páramos.